

EDITORIAL

EDUCAȚIA CATOLICĂ, ASTĂZI

Mons. Ioan ROBU,
Arhiepiscop și mitropolit de București

Decăderea marilor sisteme culturale holiste și fenomenul postmodernității au lăsat urme adânci în proiectele educaționale din Europa, atât în cele susținute de Biserica Catolică, cât și în cele aparținând Statului. În lumina activității mele pastorale ca arhiepiscop catolic de București, dar și a celei didactice ca profesor la Institutul Teologic Romano-Catolic „Sf. Tereza” din București, pot să afirm că actuala criză a educației nu este doar de ordin financiar, material și structural, ci, în primul rând, de ordin spiritual, valoric. Cunoscând problemele cu care se confruntă școala catolică din România și, într-o anumită măsură, școala catolică din Europa¹, vreau să precizez de la bun început că, pentru catolici, criza are și un aspect pozitiv, în sensul că școala este chemată să fie mai mult ea însăși, adică loc de formare umană în spiritul dialogului între diferitele valori, tradiții și culturi. Potrivit învățăturii Bisericii Catolice, acest aspect al naturii școlii poate fi păstrat dacă se afirmă primatul „adevărului omului” și dacă este promovat primatul eticii și al educației. Însă, acest ultim deziderat trebuie susținut și de politicile publice.

Așadar, menirea școlii catolice din zilele noastre, adică transmiterea valorilor evanghelice prin educație, se confruntă cu mai multe provocări. Dar și obiectivele formative ale școlilor statale sunt puse astăzi sub semnul întrebării. În acest context se pune întrebarea: ce putem face pentru ca școala să fie școală?

¹ Cf. CONCILUL AL II-LEA DIN VATICAN, Declarația despre educația creștină *Gravissimum educationis* (28 octombrie 1965); C. CAFFARA, „Educazione: una sfida urgente”, *Il Foglio* (01.05.2004); V.A. ZANI, „Le sfide e i nodi cruciali per l'educazione cattolica oggi”, *Dialoghi* 7 (2007) 81ș.u.; *Educare insieme nella scuola cattolica*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2007; G. MUCCI, *I cattolici nella temperie del relativismo*, Jaca Book, Milano 2005; I. ALVAREZ, „La scuola cattolica in Europa di fronte alla sfida della secolarizzazione”: www.ze-nit.org (02.12.2008); Cf. www.realitatea.net, „Educația în România 2008: Violență, copii otrăviți cu antigel, un ministru expert în gafe și sute de școli în paragină”, din 22 decembrie 2008.

Criza școlilor catolice

În lume există circa 200.000 de școli catolice frecventate de circa 48.000.000 de elevi. Aici lucrează 1.600.000 de profesori. Există apoi peste 1.600 de Universități catolice. Câteva milioane bune de profesori catolici lucrează în instituții civile, școlare sau extra-școlare. Problemele cu care se confruntă școlile catolice sunt aproape peste tot aceleași.

În Europa, școala are tradiții comune, dar conotații specifice, după cum ne situăm în Vest sau în Est. Nu este locul pentru a le discuta aici. Vreau să subliniez un lucru comun sistemelor educaționale din țările ce au semnat aderarea la procesul Bologna, printre care și România. Este vorba de faptul că tradiția creștină, deși inspiră în continuare multe referințe cognitive publice, astăzi e atacată public sau pe la spate de un puternic val de confuzie valorică în care intră curentele relativismului cultural și religios, pluralismul nihilist, golul antropologic și etic, incapacitatea de a se conforma unui adevăr și unor valori ce depășesc orizontul individual sau de grup. Aceste probleme nu sunt specifice doar educației creștine, ci tuturor sistemelor educative europene care se fundamentează pe caracterul central al persoanei umane.

Dintre toate provocările, câteva mi se par importante și urgente.

Mai întâi, educația creștină este chemată să conviețuiască cu diferite viziuni despre lume și viață: imanente, agnostice și neo-iluministe, pe de o parte, iar pe de alta spiritualiste și confesionale. Ele marchează politica, educația publică, comunicarea mediatică, timpul liber, familiile. Pentru a răspunde la mentalitatea relativistă și agnostică, trebuie propuse criterii precise de ortodoxie veritativă și ortopraxie morală.

Apoi, educația creștină este influențată negativ de politicile și sistemele economice care amenință unitatea persoanei și legăturile dintre membrii cetății. Probleme grave izvorăsc din faptul că se verifică o distanță prea mare între progresul tehnologic și valorile spiritului uman. De asemenea, în aceeași ordine a cauzelor problemelor, nu trebuie neglijate separarea exagerată între sferă publică și sfera privată, lipsa de comunicare a limbajelor, tendința de a trăi experiența religioasă ca o pură experiență emoțională.

Finalitățile școlii catolice

Biserica încearcă prin instituțiile sale educaționale să formeze omul și creștinul. De aceea școlile care sunt ale Bisericii sunt chemate să-și păstreze identitatea catolică și să lucreze în relație și în comuniune cu comunitatea eclezială

de la care primesc misiunea de a transmite concepția creștină despre viață și lume. Programele din școlile catolice trebuie să urmărească maturizarea tuturor dimensiunilor persoanei unui elev. În societatea în care domină tehnica și birocrăția, trebuie să salveze aspectul umanist al culturii; în societățile în care democrația se diluează, să salvgardeze cultura civico-politică a drepturilor umane; în cultura secularizată, să salveze aspectul etico-religios inspirat din credința Bisericii.

Proiectul catolic al educației nu comportă excluderea din școlile catolice a elevilor care mărturisesc alte credințe religioase sau sunt agnostici, ateï, sau chiar imaturi în credința catolică.

Printre finalitățile școlii catolice se află și promovarea unui dialog constructiv între membrii aparținând unor culturi, tradiții și religii diferite, depășind condiția de toleranță statică. Această finalitate este foarte actuală în cultura multiculturalismului din zilele noastre. Recent, Papa Benedict al XVI-lea i-a invitat pe profesorii și elevii școlilor catolice să îndepărteze din mijlocul lor ceea ce dăunează sau pune piedici promovării binelui comun. Papa este convins că, de fapt, criza educației catolice din zilele noastre nu este în primul rând legislativă, organizațională, financiară, ci culturală și spirituală. În sensul acesta trebuie propuse programe educaționale care să țină cont de legile morale, mai întâi, și apoi de cele juridice, să se inspire din etica responsabilității, a autonomiei, libertății, având drept țință dezvoltarea integrală a persoanei și, implicit, a societății.

Provocări ale educației în școlile românești

Situația gravă din învățământul românesc a fost prezentată într-un raport din 2008 al Organizației Mondiale a Sănătății, raport ce a cuprins 37 de țări. Potrivit documentului, România se află pe unul din primele locuri la capitolul violență în școli. Foarte mulți profesori raportează acte de huliganism la orele lor, având nevoie de protecție pentru securitatea lor și a altor elevi.

De anul trecut și până astăzi nu s-au înregistrat schimbări în privința violenței din școli. În cadrul recentelor dezbateri publice pe tema codului educației în România nu s-a pus accentul pe cauza acestui fenomen și pe posibilitățile pe care le avem pentru a-l contracara.

În această chestiune, sunt foarte importante profesionalismul, virtuțile civice, calitățile umane și morale ale profesorului, dar și autoritatea ce i se conferă de politicile publice prin remunerație adecvată și posibilități de perfecționare permanentă. Într-adevăr, educația și formarea persoanelor elevilor

presupun autoritatea exercitată de profesor, dar și acceptată de profesor. De la Max Weber încoace se știe că autoritatea generează o putere care este legală (întrucât e întemeiată rațional pe încrederea în legalitatea orânduirilor pozitive), tradițională (deoarece păstrează memoria istorică) și carismatică (fiindcă promovează valoarea exemplară a persoanei). Totuși, constatăm că elevii sunt as-tăzi tot mai slab pregătiți, ignoranți și violenți. Democrația și participarea comunității la activitatea didactică rămân cuvinte lipsite de conținut dacă nu se acordă putere și autoritate disciplinară profesorilor. Pentru ca școala să aibă autoritate nu este suficient ca profesorul să fie garantul tradiției propriei civilizații. Natura interpersonală a procesului educațional cere ca profesorul să aibă și autoritate morală, și competență profesională; deci ambele dimensiuni sunt necesare pentru ca profesorul să poată oferi nu doar instrumente practice de orientare în viață, ci și un sens al vieții.

Educația poate să îmbunătățească ființa umană cu condiția ca profesorul să se bucure de autoritate în fața elevilor săi. Totuși, în contextul cultural actual dominat de relativism, autoritatea este pusă în discuție. La relativism se poate adăuga pericolul fixării în progresism sau în conservatorism, ori în autoritarism sau în permisivism.

Se așteaptă mult de la participarea părinților la procesul de educație a copilului în școală. Astfel, asociațiile de părinți ar putea să intervină în privința selectării textelor fundamentale sau a manualelor după care învață elevii. De asemenea, ar putea să fie mai atenți în privința utilizării internetului.

Concluzii

Școala catolică ocupă un loc foarte important în misiunea Bisericii de a-l vesti pe Cristos și evanghelia sa în lumea de azi. De aceea, cunoașterea lui Cristos trebuie să fie în centrul tuturor eforturilor unei școli creștine. Dezvoltarea integrală a persoanei și a societății, progresul cultural și spiritual sunt bine întemeiate dacă sunt centrate pe valorile evanghelice.

Școala catolică trebuie să găsească posibilități de colaborare cu părinții în educația și formarea copiilor.

Școala trebuie să fie în slujba Bisericii locale, a diecezei sau a parohiei. Dacă școala este legată de o parohie, atunci formarea religioasă și spirituală din cadrul parohiei trebuie să dobândească conotații culturale, pentru că ambele realități spirituale – religia și cultura – se integrează dacă se inspiră din aceleași valori.

Școala este în slujba bunăstării societății, dacă se garantează dreptul părinților ca fiii lor să primească o educație conformă convingerilor lor, dezvoltând în ei sensibilitatea religioasă, principiile și valorile religioase, aspecte esențiale pentru zidirea coeziunii sociale.

Școala catolică în lume nu este o realitate uniformă, însă trebuie să înfrunte mai multe provocări. Prima provocare este pluralismul etnic, cultural, religios și social, la care se încearcă a se răspunde prin cultivarea sentimentului de unitate. A doua este garantarea libertății; răspunsul ar fi să-i învățăm pe elevi să-și asume sensul adevăratei libertăți. A treia este raportarea la adevăr; aici ar trebui propuse modalități de asumare a adevărului integral la nivel personal sau comunitar. A patra este lecția solidarității, valoarea sacrificiului personal, imitarea jertfei lui Isus Cristos pentru alții, ca aspect important pentru a intra în lumea virtuților morale.

În sfârșit, școala catolică trebuie să rămână centrată pe valoarea fundamentală a persoanei umane, oferind exemple concrete de colaborare cu toți oamenii de bunăvoință în salvarea și promovarea binelui integral al ființei umane.

*

* *

Articolele din acest număr al revistei *Dialog teologic* reprezintă un posibil răspuns la criza educației din zilele noastre, și anume investiția pastoral-intelectuală în formarea formatorilor. Ele sunt desprinse din tezele de masterat (E. Patrașcu, B. Herciu, D. Iacobuț, P. Dorcu, Șt. Lupu, E. Soare) sau de doctorat (F. Doboș și I. Enășoae) susținute de preoții Diecezei de Iași trimiși să se specializeze în diferite ramuri ale filosofiei și teologiei la mai multe Universități Pontificale din Roma (Italia). Rezumate sau sinteze ale acestor lucrări au fost prezentate în cadrul Conferințelor Institutului Teologic Romano-Catolic din Iași pe parcursul anului academic 2008-2009. Și pe această cale, mulțumim preoților și creștinilor laici care au colaborat la derularea acestui program de dezbateri teologice în public.

Pe lângă aceste articole, revista găzduiește alte două studii speciale, unul semnat de pr. Mihăiță Blaj, student la Universitatea Pontificală din Lateran (Roma) și altul semnat de dr. Elena Bortă, specialistă în operele lui Mircea Eliade.

În concluzie, conștientizăm că la rădăcina multor forme de rătăcire spirituală și de sărăcie materială se află, printre altele, lipsa educației și încălcarea drepturilor culturale, susținem cu tărie că „angajarea în favoarea educației și a formării persoanei a fost dintotdeauna prima preocupare a acțiunii sociale a creștinilor” (cf. *Compendiu de Doctrină Socială a Bisericii*, nr. 557).